

*Bogna Przybyszewska-Szter*¹

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

WYBRANE ZAGADNIENIA DOTYCZĄCE STATUSU PRAWNEGO ORAZ UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH MAŁŻONKA PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/TSP-W.2022.013>

Date of receipt: 11.10.2022

Date of acceptance: 10.02.2023

Streszczenie. Ustawą z 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe oraz niektórych innych ustaw, wprowadzono do ubezpieczeń społecznych i zdrowotnego nowy tytuł ubezpieczeń – małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. W artykule poddano analizie zmiany wprowadzone ww. ustawą odnoszące się do wybranej problematyki ustrojowej i zabezpieczenia społecznego małżonka Prezydenta RP. W niniejszym opracowaniu zdefiniowano pojęcie małżonka Prezydenta RP na tle nowych rozwiązań przewidziane ustawą o systemie ubezpieczeń społecznych. Analizie poddano także wybrane zagadnienia dotyczące statusu prawnego oraz ubezpieczeń społecznych małżonka Głowy Państwa, mianowicie: zadania, jakie wykonuje będąc małżonkiem przedstawiciela państwa, finansowanie i wysokość składek oraz podstawę wymiaru zasiłku chorobowego.

Słowa kluczowe: Konstytucja RP, małżonek Prezydenta RP, ubezpieczenia społeczne, zabezpieczenie społeczne.

Selected issues concerning the legal status and social insurance of the spouse of the President of the Republic of Poland (Summary). By the Act of 17 September 2021 amending the Act on Remuneration of Persons Holding Executive State Positions and Certain Other Acts (hereinafter: w.z.k.) , a new title of insurance - the spouse of the President of the Republic of Poland - was introduced to social and health insurance. This article analyses the changes introduced by the aforementioned act relating to selected issues of social security of the spouse of the President of the Republic of Poland. This title is distinguished by the manner of adoption of the regulation itself, but also by the narrow scope of entities to which it is addressed. This paper defines the concept of the spouse of the President of the Republic of Poland against the background of the new solutions provided for in the above-mentioned act. It also analyses selected issues concerning the status of the spouse and the social insurance of the head of state's spouse, namely: the financing and amount of contributions and the basis for calculating sickness benefits.

Keywords: Constitution of the Republic of Poland, spouse of the President of the Republic of Poland, social security.

***

---

¹ Dr Bogna Przybyszewska-Szter - Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, e-mail: bogna.szter@uwm.edu.pl, ORCID: 0000-0001-8513-2149.

1. Wprowadzenie

Celem artykułu jest omówienie najistotniejszych zagadnień związanych z problematyką statusu prawnego oraz ubezpieczeniem społecznym małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, w szczególności zasiłku chorobowego.

W opracowaniu przedstawiono między innymi analizę podejmowanych prób instytucjonalizacji statusu małżonka Głowy Państwa, w wyniku których ostatecznie ustawą z 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2021, poz. 1834 dalej: w.z.k.), wprowadzono do ubezpieczeń społecznych i zdrowotnego nowy tytuł ubezpieczeń – małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Tytuł ten wyróżnia się sposobem przyjęcia regulacji, jak również bardzo wąskim kręgiem jej adresatów. Zasluguje na uwagę przede wszystkim dlatego, że w jego konstrukcji przyjęto swoiste rozwiązania, odmienne od stosowanych dotychczas, bowiem do dnia wejścia w życie ww. ustawy tj. 1 listopada 2021r. małżonek Głowy Państwa nie był objęty ubezpieczeniem społecznym oraz posiadał status podobny do osoby bezrobotnej.

W tekście podjęto próbę zdefiniowania pojęcia małżonka Prezydenta RP na kanwie ustawy z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz.U. 2021, poz. 423 dalej: u.s.u.s.). Wskazano także na zadania jakie wykonuje małżonek Prezydenta RP towarzysząc Głowie Państwa, które jak wynika z obowiązującego prawa stanowią jedynie zwyczajowo wykonywane przez niego obowiązki, co zaprzecza *ratio legis* objęciem go ubezpieczeniem społecznym – zasiłkiem chorobowym.

Analizie poddano także wybrane zagadnienia z zakresu ubezpieczeń społecznych małżonka Głowy Państwa, mianowicie: finansowanie i wysokość składek oraz podstawę wymiaru zasiłku chorobowego².

2. Projekty ustaw w sprawie małżonka Prezydenta RP

W przeszłości podejmowano próby w zakresie uregulowania statusu prawnego małżonka Prezydenta RP i w związku z tym co jakiś czas powracał do debaty publicznej temat faktycznej roli małżonka Głowy Państwa w praktyce ustrojowej, który budził zainteresowanie zarówno polityków, jak i obywateli (Opinia dotycząca petycji nr BKSP-145-IX-93/20 w sprawie wynagrodzenia małżonki/ małżonka Prezydenta RP, [https://www.orka.sejm.gov.pl/petycje.nsf/nazwa/145-IX-93-20/\\$file/145-IX-93-20.pdf](https://www.orka.sejm.gov.pl/petycje.nsf/nazwa/145-IX-93-20/$file/145-IX-93-20.pdf) dotycząca podjęcia inicjatywy ustawodawczej w zakresie wynagrodzenia małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej). Problematyka małżonka Prezydenta RP podejmowana była głównie w opiniach prawnych Biura Analiz Sejmowych w sprawie uregulowania statusu małżonka Prezydenta RP (Gierach, E., 2017, s. 80–83; Gierach E., 2019 r. opinia niepublikowana; Przywora B., 2019 r. opinia niepublikowana). W związku z powyższym zasadnym stała się instytucjonalizacja małżonka Prezydenta RP poprzez określenie ram prawnych jego działania (Szydzik A., 2021, s. 41).

Proponowane rozwiązania we wszystkich procedowanych projektach wiązały się przede wszystkim z dążeniem do przyznania małżonkowi wynagrodzenia za zwyczajowo wykonywane przez niego obowiązki.

---

² Wskazać należy, iż ww. ustawa zawiera także regulację dotyczącą wyrównania wstecz składki, za małżonków Prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej wybranych w wyborach powszechnych w latach 1990–2020, za okres sprawowania przez ich małżonków urzędu Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, na ubezpieczenie społeczne za lata 1990–1998 oraz składki na ubezpieczenie emerytalne za okres od dnia 1 stycznia 1999 r. do dnia poprzedzającego wejście w życie ustawy, co nie stanowi jednak przedmiotu analizy w niniejszym opracowaniu.

Nad projektem pochyłano się w trakcie prac VIII i IX (obecnej) kadencji Sejmu. W dniu 18 lipca 2016 r. wpłynął do Sejmu projekt ustawy w.z.k. (projekt ustawy z dn. 18 lipca 2016 r. o zmianie ustawy o wynagradzaniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe oraz o zmianie niektórych innych ustaw, druk nr 742, Sejm VIII kadencji). Założeniem projektu było przyznanie małżonkowi Prezydenta RP wynagrodzenia w wysokości 55% przysługującego Prezydentowi RP. Argumentując zajęte stanowisko w uzasadnieniu do projektu ustawy odwołano się do sformułowanych wyżej funkcji małżonka wskazując, iż: „...zwyczajowo przyjęte jest, że małżonek Prezydenta RP towarzyszy mu np. w czasie przyjmowania oficjalnych zagranicznych delegacji. Pełni również funkcje reprezentacyjne w czasie różnych wydarzeń w kraju. Małżonek Prezydenta RP sprawuje patronaty nad różnymi wydarzeniami okolicznościowymi. Uczestniczy także w wizytach zagranicznych Prezydenta RP. W tym czasie reprezentuje niewątpliwie Polskę. Zgodnie z przyjętym zwyczajem małżonek Prezydenta RP w czasie jego kadencji nie wykonuje działalności zarobkowej, w tym także rezygnuje z zatrudnienia w jakiegokolwiek formie”.

Mając na uwadze powyższe ostatecznie wskazano, iż zachodzi potrzeba przyznania małżonkowi Prezydenta RP wynagrodzenia z tytułu zwyczajowo wykonywanych obowiązków, w tym także po zakończeniu kadencji danego Prezydenta RP.

W projekcie zaproponowano również, z uwagi na fakt, że wynagrodzenia małżonka Prezydenta RP finansowane miały być ze środków publicznych, zasadnym będzie, aby podlegał on przepisom ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ograniczeniu prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby pełniące funkcje publiczne (Dz.U. 2019, poz. 2399 dalej: u.d.g.f.p).

Projekt zakładał również nowelizację ustawy z dnia 30 maja 1996 r. o uposażeniu byłego Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2018, poz. 1972, tekst jedn.), na mocy której małżonkowi byłego Prezydenta RP, który pozostawał z nim w związku małżeńskim w czasie sprawowania przez niego urzędu Prezydenta przysługiwać będzie miesięczne uposażenie w wysokości odpowiadającej 75% kwoty wynagrodzenia ustalonego w przepisach o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe oraz niektórych innych osób dla małżonka Prezydenta.

Ostatecznie projekt ustawy został wycofany przez wnioskodawców w trakcie pierwszego czytania. Natomiast następnego dnia tj., 20 lipca 2016 r., po raz kolejny wpłynął do Sejmu projekt ustawy o zmianie ustawy o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. 2018, poz. 1972, tekst jedn.), który w części poświęconej małżonkowi Głowy Państwa przewidywał tożsame zasady jego wynagradzania, jakie zakładał wycofany projekt ustawy. Ostatecznie również ten projekt został wycofany dzień później przez wnioskodawcę.

Cztery lata później, w sierpniu 2020 r. wpłynął do Sejmu projekt ustawy o zmianie niektórych ustaw w zakresie wynagradzania osób sprawujących funkcje publiczne oraz o zmianie ustawy o partiach politycznych, który zakładał przyznanie małżonkowi Prezydenta RP wynagrodzenia w wysokości 0,9 krotności wynagrodzenia sędziego Sądu Najwyższego określonego w stawce podstawowej (projekt ustawy z dn. 12 sierpnia 2020 r. o zmianie niektórych ustaw w zakresie wynagradzania osób sprawujących funkcje publiczne oraz o zmianie ustawy o partiach politycznych, druk nr 551, Sejm IX kadencji). Uzasadnienie do projektu ustawy sprowadzało się do wskazania, że: „jakkolwiek osoba małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (obecnej kadencji – I Dama Rzeczypospolitej Polskiej) nie jest osobą zajmującą kierownicze stanowisko państwowe, to jednak realizuje, jak dotąd nieodpłatnie, ważne zadania o charakterze reprezentacyjnym i wspomagającym Prezydenta RP, także kosztem własnej kariery zawodowej i czasu prywatnego. Zatem w pełni uzasadnione jest przyznanie Jej z tego tytułu odpowiedniego wynagrodzenia”. Jednakże ostatecznie prace nad ustawą nie zostały zakończone – w dniu 17 sierpnia 2020 r. Senat RP podjął uchwałę o odrzuceniu ustawy, wskazując na: „rezonans, jaki przedłożona ustawa wywołała w dyskursie

publicznym”, zwłaszcza zaś na: „negatywny odbiór przyjęcia rozwiązań polegających na podwyższeniu zarówno wynagrodzeń osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe i uposażeń parlamentarzystów, jak również subwencji wypłacanej partiom politycznym” w czasie pandemii COVID-19 (Uchwała Senatu RP z dn. 17 sierpnia 2020 r. w sprawie ustawy o zmianie niektórych ustaw w zakresie wynagradzania osób sprawujących funkcje publiczne oraz o zmianie ustawy o partiach politycznych, druk nr 191u.). Senat RP wskazał także na błąd o charakterze techniczno-legislacyjnym odnoszący się do określenia „wynagrodzenia małżonka Prezydenta RP” w ustawie o wynagradzaniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe, w sytuacji gdy małżonek Głowy Państwa w rozumieniu przepisów prawa takiego stanowiska *de facto* nie piastuje.

W końcu 1 listopada 2021 r. weszła w życie ustawa z 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe oraz niektórych innych ustaw, która jak już wskazywano ostatecznie wprowadziła ubezpieczenie społeczne dla małżonka Prezydenta RP i tym samym stworzyła potrzebę i jednocześnie zapoczątkowała instytucjonalizację osoby małżonka Głowy Państwa w prawie polskim³.

Wskazać trzeba, iż w obu projektach ustaw (druk nr 742 i 749) przewidziano możliwość wykonywania przez małżonka Prezydenta RP pracy w charakterze nauczyciela akademickiego w szkole wyższej albo pracownika naukowego w instytucie naukowym lub naukowo-badawczym. Wraz z przyznaniem małżonkowi Prezydenta RP wynagrodzenia, projekty ustaw przewidywały także obowiązek złożenia przez niego Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego oświadczenia o stanie majątkowym – na podstawie art. 10 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. u.d.g.f.p.

3. Zadania małżonka Prezydenta RP

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm. dalej: Konstytucja RP) nie zawiera żadnych norm regulujących wprost status małżonka Prezydenta RP. Obecnie występuje niewiele ustaw, które fragmentarycznie dotyczą Głowy Państwa, w tym regulacje zawarte są w przepisach: w.z.k., u.d.g.f.p, u.s.u.s oraz w ustawie z 27 sierpnia 2004 r.

---

³ Jak już podano, regulację dotyczącą „małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej” jako nowego tytułu ubezpieczeń społecznych w Polsce wprowadzono ustawą z 17 września 2021 r. o zmianie ustawy o wynagrodzeniu osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe oraz niektórych innych ustaw (Dz. U poz. 1834, dalej: ustawa z 17 września 2021 r.). Projekt ww. ustawy wniesiony został do Sejmu 2 sierpnia 2021r. i nie obejmował kwestii ubezpieczenia małżonka Prezydenta RP (druk sejmowy nr 1447). Propozycja ubezpieczenia małżonka Prezydenta RP pojawiła się dopiero w trakcie drugiego czytania w dniu 11 sierpnia 2021 r. Poseł Andrzej Szlachta (Klub Parlamentarny Prawo i Sprawiedliwość) przywołał pierwsze czytanie przedmiotowego projektu ustawy na posiedzeniu Komisji Finansów Publicznych, stwierdzając jednocześnie, że „podczas debaty padły jeszcze propozycje uzupełnienia niektórych zapisów. Mając na uwadze powyższe, klub Prawo i Sprawiedliwość zgłasza kolejne poprawki, dotyczące m.in. ubezpieczenia małżonka prezydenta oraz ubezpieczenia za wypadek przy pracy” (sprawozdanie stenograficzne, s. 25). Na kolejnym posiedzeniu Komisji Finansów Publicznych poseł A. Szlachta wyjaśniał, że „to jest cały pakiet nowych zapisów dotyczących ubezpieczenia, a właściwie składek za ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe, wypadkowe, opłacane na podstawie przepisów o systemie ubezpieczeń społecznych za małżonka prezydenta i również za małżonków prezydenta w latach od 1999 do 2021 r., jak również ubezpieczenie wypadkowe” (pełny zapis przebiegu posiedzenia, s. 9). W związku z tym Biuro Legislacyjne wyraziło „wątpliwości dotyczące zakresu tej poprawki i możliwości uzupełniania projektu na tym etapie o nowe treści, które nie były poddane pracom parlamentarnym na wcześniejszych etapach. Wśród tych poprawek znajdują się chociażby zmiany w ustawach podatkowych” (przebiegu posiedzenia, s. 9), zaś ich pierwsze czytanie przewidziane jest na posiedzeniu Sejmu. Na analizę legislacyjną rozważań nie było czasu, a więc poprawka uzyskała pozytywną opinię Komisji w dniu, w którym została zgłoszona, zaś w trzecim czytaniu, tego samego dnia została przyjęta przez Sejm. W związku z takim przebiegiem prac legislacyjnych brak jest uzasadnienia zaproponowanych i ostatecznie wprowadzonych rozwiązań.

o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz.U. 2021, poz. 1285), jak również w ustawie z 8 grudnia 2017 r. o Służbie Ochrony Państwa (Dz.U. 2021, poz. 575).

Dokładne informacje o aktywności małżonka Głowy Państwa są aktualnie przedstawione na oficjalnej stronie internetowej Prezydenta RP (oficjalna strona Prezydenta RP <https://www.prezydent.pl/>) – w zakładce pn. „Pierwsza Dama” (na temat Pierwszej Damy zob. Szydzik A., 2021, s. 42-43). Na podstawie dotychczasowej praktyki można stwierdzić, że małżonek Prezydenta RP prowadzi szeroko rozumianą działalność publiczną, w ramach której wykonuje zwyczajowo przyjęte obowiązki, do których w szczególności należą:

- a. Obowiązki o charakterze reprezentacyjnym – małżonek towarzyszy Prezydentowi RP zarówno w wizytach zagranicznych, jak również w wydarzeniach i uroczystościach krajowych, a także przyjmuje wraz z Prezydentem RP delegacje zagraniczne w kraju; ponadto małżonek Prezydenta RP może także odbywać wizyty samodzielne, mające na celu promowanie kraju;
- b. Sprawowanie patronatu honorowego nad różnego rodzaju inicjatywami i przedsięwzięciami – w tym także nad organizowanymi z własnej inicjatywy konkursami, współdziałając w tym zakresie z Kancelarią Prezydenta RP;
- c. Uczestniczenie w spotkaniach z przedstawicielami różnego rodzaju instytucji i organizacji;
- d. Prowadzenie szeroko rozumianej działalności społecznej, w tym także działalności charytatywnej i dobroczynnej – małżonek Prezydenta RP wspiera akcje charytatywne, angażuje się w pomoc na rzecz potrzebujących, prowadzi działalność popularyzatorską, wspierając wybrane kampanie społeczne, jak również promuje wartości obywatelskie i podejmuje działania propagujące wiedzę na temat wybranej przez niego problematyki (na temat działalności publicznej małżonków Prezydenta RP zob. M. Rogala, 2011, s. 131–154).

Prezentowany katalog obowiązków małżonka Prezydenta RP nie ma oczywiście charakteru zamkniętego, a stanowi bardziej zbiór działań najczęściej podejmowanych przez dotychczasowe małżonki Prezydentów RP w sferze publicznej.

Mając na uwadze powyższe zarys działalności publicznej małżonka Prezydenta RP pozwala na wyeksponowanie jego dwóch podstawowych funkcji, mianowicie – reprezentacyjnej oraz społecznej.

W zakresie funkcji reprezentacyjnej obowiązki małżonka Prezydenta RP wynikają z protokołu dyplomatycznego, który nie ma jednak charakteru wiążącego, a stanowi wyłącznie katalog reguł kurtuazji międzynarodowej (*comitas gentium*) (Sykuna S., Zajadło J., 2011, s. 261; zob. także Orłowski T., 2015, s. 350–352).

Funkcja społeczna małżonka Prezydenta RP polega natomiast na podejmowaniu przez niego ogółu działań z własnej inicjatywy, których celem jest promowanie, wspieranie i angażowanie się we wszelkie akcje i przedsięwzięcia propagujące istotne tematy społeczne.

Zatem chociaż małżonek Prezydenta nie piastuje w świetle obowiązującego prawa żadnego urzędu, to jednak z całą pewnością wykazuje się dużą aktywnością w sferze działalności publicznej, zaś sam fakt pozostawania w związku małżeńskim z Głową Państwa nadaje mu status, z którym wiążą się wysokie oczekiwania społeczne (Gierach E. 2017, s. 80-83). Zatem regulacja statusu prawnego małżonka Prezydenta RP ściśle wiąże się z zakresem jego działalności publicznej.

Podkreślić należy, iż w sferze publicznej nie zostały prawnie uregulowane kwestie dopuszczalności łączenia funkcji małżonki/małżonka Prezydenta RP z wykonywaniem pracy zawodowej, jak również problematyka jego aktywności podejmowanej „u boku Prezydenta”. Wskazać także trzeba, iż brak jest formalnego zakazu pozostawania przez małżonka Prezydenta w stosunku pracy lub prowadzenia przez niego działalności gospodarczej, jednakże sytuacja taka może powodować liczne problemy natury organizacyjnej czy etycznej. Zgodnie z utartym zwyczajem i oczekiwaniami opinii publicznej małżonek Prezydenta RP powinien wspierać Głowę Państwa w jego działaniach jako reprezentanta państwa i angażować się w akcje

społeczne i charytatywne oraz brać udział w wydarzeniach kulturalnych. Za podejmowaną w tej sferze działalność nie otrzymuje on jednak wynagrodzenia (Gierach E., 2017, s. 80-83).

4. Pojęcie małżonka Prezydenta RP w ustawie o systemie ubezpieczeń społecznych.

Małżonek Prezydenta RP stanowi nowy tytuł w systemie ubezpieczeń społecznych i został zdefiniowany w art. 4 pkt 19 u.s.u.s. W myśl dodanego ustawą z 17 września 2021 r. ww. przepisu, małżonek Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, to osoba będąca małżonkiem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, a w przypadku gdy Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej nie ma małżonka — inna osoba wskazana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej. Natomiast brzmienie wprowadzonego równolegle przepisu stanowiącego art. 13 pkt 18 u.s.u.s. *expressis verbis* wskazuje, że powyższa norma określa warunki objęcia danej osoby ubezpieczeniami społecznymi. Małżonek Głowy Państwa podlega bowiem ubezpieczeniom od dnia objęcia urzędu przez Prezydenta RP do dnia upływu kadencji, na którą Prezydent został wybrany, a w przypadku gdy dana osoba spełniła warunki określone w art. 4 pkt 19 w trakcie kadencji Prezydenta RP albo przestała spełniać te warunki w trakcie kadencji — od dnia rozpoczęcia spełniania warunków do dnia zakończenia ich spełniania.

Mając na uwadze powyższe jako warunki podlegania ubezpieczeniom społecznym z można wskazać: pozostawanie w związku małżeńskim z Prezydentem RP albo wskazanie danej osoby przez Prezydenta RP, jeżeli Prezydent nie ma małżonka.

W związku z powyższym przytoczone normy obejmują zatem takie sytuacje jak: zawarcie małżeństwa przed objęciem urzędu, ale także zawarcie lub ustanie małżeństwa w trakcie kadencji, co powoduje, że czas trwania tytułu ubezpieczenia może nie pokrywać się z czasem trwania kadencji prezydenckiej. Podkreślić należy że alternatywne wskazanie osoby „ubezpieczonej jako małżonek” dotyczy tylko sytuacji, gdy Prezydent nie ma małżonka i wtedy decyzja o wskazaniu tej osoby należy całkowicie do Głowy Państwa.

Jak wskazuje L. Garlicki (Garlicki L., 2021, s. 312), w powyższych regulacjach nie ustanowiono między innymi jakichkolwiek warunków odnoszących się do relacji zainteresowanych osób: ani w sferze faktycznej (np. wieku, płci lub czy wymagane są związki rodzinne albo rzeczywiste spełnianie funkcji reprezentacyjnych), ani w sferze ubezpieczeń społecznych (np. występowanie lub brak innego tytułu do ubezpieczeń albo prawa do świadczeń, co częściowo wiąże się z przyjętą konstrukcją tego tytułu, także w razie jego zbiegu z innymi tytułami) (Dzienisiuk D., 2022, s. 10-16).

Jak wskazuje D. Dzienisiuk nowością w ww. ustawie jest zastosowanie tak otwartego kręgu podmiotów objętych obowiązkowymi ubezpieczeniami społecznymi finansowanymi z budżetu państwa, a więc na etapie gromadzenia składek, a nie dysponowania uprawnieniami z nich wynikającymi, co powoduje, iż jeżeli Prezydent nie ma małżonka, to samodzielnie wskazuje, kto ma uzyskać jego status i być z tego tytułu ostatecznie zgłoszony do ubezpieczeń społecznych wszystkich rodzajów⁴. Natomiast w tym przypadku wskazanie nie jest ograniczone do tego, kto ma być uprawniony do pochodnych świadczeń wynikających z objęcia ubezpieczeniami osoby wskazującej, oraz dotyczy nie tylko ubezpieczenia emerytalnego, w którym do tej pory były stosowane tego rodzaju rozwiązania, ale także ubezpieczeń chorobowego i wypadkowego (Denisiuk D., 2022, s. 11).

---

⁴ Dotychczas tego typu rozwiązania były stosowane przy wskazywaniu „osób uposażonych” - art. 25b ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, dalej: u.e.r.) lub „osób uprawnionych” do środków wynikających z ubezpieczenia emerytalnego po śmierci ubezpieczonego (art. 39 ust. 1b u.s.u.s. i art. 82 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy, Dz. U. z 2020 r. poz. 105.

Jednakże na uwagę zasługuje przede wszystkim fakt, iż ustawa wprowadzając nowy tytuł ubezpieczenia małżonka Prezydenta RP nie wymagała szczególnego uzasadnienia, jak również nie wprowadziła wymogu wypełniania przez małżonka Prezydenta RP jakichkolwiek obowiązków chociażby np. reprezentacyjnych, związanych z towarzyszeniem Głowie Państwa.

5. Zakres ubezpieczeń - ubezpieczenie zdrowotne, finansowanie składek.

Małżonek Głowy Państwa podlega obowiązkowo wszystkim rodzajom ubezpieczeń: emerytalnemu⁵ i rentowemu (art. 6 ust. 1 pkt 23 u.s.u.s.), chorobowemu (art. 11 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 23 u.s.u.s.) oraz wypadkowemu (art. 12 ust. 1 w zw. z art. 6 ust. 1 pkt 23 u.s.u.s.).

Zasiłek chorobowy jest świadczeniem wypłacanym za czas niezdolności do pracy. Podstawę prawną tej instytucji stanowi ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U.2022.1510 dalej k.p.) oraz w ustawa z dnia 25 czerwca 1999 r. o świadczeniach pieniężnych z ubezpieczenia społecznego w razie choroby i macierzyństwa (Dz. U. z 2021 r. poz. 1133 ze zm. dalej: u.ś.p.).

Zgodnie z art. 80 k.p. pracownikowi za wykonaną pracę przysługuje wynagrodzenie, zaś w określonych okolicznościach pracownik otrzyma wynagrodzenie, pomimo iż nie pracuje. Do takiej sytuacji zaliczymy chorobę pracownika.

W myśl art. 3 pkt 1 u.ś.p. tytuł ubezpieczenia chorobowego to zatrudnienie lub inna działalność, których podjęcie rodzi obowiązek ubezpieczenia chorobowego lub uprawnienie do objęcia tym ubezpieczeniem na zasadach dobrowolności w rozumieniu przepisów u.s.u.s. Ustawodawca nie zmieniając definicji zawartej w przywołanym przepisie na potrzeby małżonka Głowy Państwa zgodził się z tym, iż jego status stanowi pewną, samoistną, działalnością akceptowaną w systemie prawa. Co ważniejsze, status ten wiąże się z ubezpieczeniami społecznymi, jednakże jednocześnie małżonek Głowy Państwa nie osiąga przychodów, od których mogłaby być naliczana składka, bowiem status małżonka Prezydenta RP nie wiąże się z prawem do wynagrodzenia. W wyniku objęcia ubezpieczeniem chorobowym dana osoba będzie natomiast mogła nabyć uprawnienia do świadczeń pieniężnych finansowanych z tego ubezpieczenia, np. w razie konieczności sprawowania opieki nad dzieckiem lub po uzyskaniu zwolnienia lekarskiego. W okresie zwolnienia osoba ta nie powinna wykonywać czynności niezgodnych z jego celem, gdyż powodowałyby to utratę prawa do zasiłku. Ogranicza to przejściowo oczekiwaną od takiej osoby aktywność. Pobiera ona jednak świadczenia pieniężne, których wartości nie uzyskiwałaby nawet gdyby była zdrowa i wykonywała zwykłe czynności (Denisiuk, D, 2022, s. 12-13).

Przyjmuje się, że w ubezpieczeniu chorobowym niezdolność do pracy powinna być stwierdzana, w przypadku gdy wystąpi niezdolność do aktualnie wykonywanej działalności (pracy). W przypadku małżonka Prezydenta RP ww. niezdolność jest trudna do określenia i odniesienia do stanu zdrowia ubezpieczonego, gdyż warunkiem objęcia ubezpieczeniem chorobowym jest formalny status małżonka, a nie określona działalność (Denisiuk D., 2022, s. 12-13).

Płatnikiem składek w stosunku do małżonka Prezydenta RP jest Kancelaria Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (art. 4 pkt 2 lit. zd u.s.u.s.), która w całości finansuje składki z budżetu państwa z części, której dysponentem jest Szef Kancelarii (art. 16 ust.

---

⁵ Dotychczas tego typu rozwiązania były stosowane przy wskazywaniu „osób uposażonych” (art. 25b ust. 1 ustawy z 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, dalej: u.e.r.) lub „osób uprawnionych” do środków wynikających z ubezpieczenia emerytalnego po śmierci ubezpieczonego (art. 39 ust. 1b u.s.u.s. i art. 82 ustawy z 28 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu funduszy, Dz. U. z 2020 r. poz. 105).

12a u.s.u.s.). Takie wskazanie źródła finansowania składek dotyczy również składek na ubezpieczenie chorobowe, które przy innych tytułach są finansowane przez samych ubezpieczonych (art. 16 ust. 2 u.s.u.s.). Stawki składek na ubezpieczenia emerytalne, +rentowe i chorobowe za małżonka Prezydenta RP są takie same, jak za innych ubezpieczonych. Natomiast stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe opłacana za małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej jest stała i wynosi 1%. Tym samym jest to jedyny przypadek, gdy stopa procentowa składki na ubezpieczenie wypadkowe została określona dla konkretnego tytułu ubezpieczeń i bezpośrednio w ustawie, niezależnie od liczby osób zgłaszanych do ubezpieczenia wypadkowego przez płatnika składek (art. 27a u.u.w.).

Podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia małżonka Prezydenta RP stanowi kwota prognozowanego przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego przyjętego do ustalenia kwoty ograniczenia rocznej podstawy wymiaru składek na dany rok kalendarzowy. Składka w nowej wysokości obowiązuje od dnia 1 stycznia do dnia 31 grudnia danego roku (art. 18 ust. 8b u.s.u.s.). Tak ustalona podstawa wymiaru składek dotyczy tylko tego tytułu ubezpieczeń i jest stosunkowo wysoka na tle innych składek opłacanych od podstawy wymiaru określonej ustawą w wysokości zryczałtowanej, szczególnie na tle składek finansowanych z budżetu państwa. Podstawa ta ulega proporcjonalnemu zmniejszeniu za miesiąc, w którym nastąpiło odpowiednio objęcie ubezpieczeniami lub ich ustanie oraz w przypadku niezdolności do pracy trwającej przez część miesiąca, jeżeli ubezpieczony spełnia warunki do przyznania zasiłku (art. 18 ust. 9 i 10 w zw. z art. 18 ust. 8b u.s.u.s.).

Zgodnie z art. 52b u.ś.p. kwota podstawy wymiaru składek, o której mowa w art. 18 ust. 8b u.s.u.s., stanowi również podstawę wymiaru zasiłku chorobowego dla małżonka Prezydenta RP. Ta szczególna regulacja jest potrzebna, gdyż w przypadku finansowania składek na ubezpieczenie chorobowe z budżetu państwa nie pasowałaby ogólna zasada ustalania podstawy wymiaru zasiłków dla ubezpieczonych niebędących pracownikami wyrażona w art. 48 u.ś.p. Odwołuje się ona bowiem do przeciętnego miesięcznego przychodu, zdefiniowanego w art. 3 pkt 4 u.ś.p. jako kwota stanowiąca podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie chorobowe ubezpieczonego niebędącego pracownikiem, po odliczeniu kwoty odpowiadającej 13,71% podstawy wymiaru składki na ubezpieczenie chorobowe (Denisiuk, D, 2022, s. 12-13).

W tym przypadku składki są zaś wyjątkowo finansowane z budżetu państwa, a nie przez ubezpieczonego. Ta sama kwota powinna zapewne stanowić również podstawę wymiaru innych zasiłków i świadczenia rehabilitacyjnego, mimo że wprowadzenie nowego tytułu ubezpieczenia chorobowego i dotyczącego go nowego przepisu nie zostało uwzględnione w art. 52 u.ś.p.

6. Wnioski

Ideą, jaka przyświecała uchwaleniu zmian do ustawy w.z.k., było wyeliminowanie istniejącej w systemie zabezpieczenia społecznego luki prawnej odnoszącej się do problemu podlegania pod system ubezpieczeń społecznych małżonka osoby piastującej urząd Prezydenta RP. Z uwagi na pełnione przez niego pozapolityczne funkcje, przede wszystkim reprezentacyjne wynikające m.in. z protokołu dyplomatycznego, a także ze względów bezpieczeństwa, małżonek Głowy Państwa zwyczajowo nie podejmuje pracy, jak również nie pobiera wynagrodzenia przez cały okres urzędowania swojego małżonka. Ponadto, co istotniejsze, małżonek Prezydenta RP przez cały okres kadencji Głowy Państwa również nie podlegał ubezpieczeniom społecznym.

W związku z powyższym ustawa w.z.k. wprowadza zmiany, które gwarantują objęcie małżonka Prezydenta RP ubezpieczeniem społecznym – emerytalnym, rentowym, chorobowym i wypadkowym, co uznać należy za zasadne, bowiem, jak już wspomniano do

wejścia ww. ustawy małżonek Prezydenta posiadał status podobny dla osoby bezrobotnej bez prawa do świadczeń. Wprowadzone ww. ustawą rozwiązania są przeznaczone dla pojedynczych osób, podczas gdy ubezpieczenia społeczne są z założenia skierowane do licznych grup współuczestniczących w finansowaniu swych świadczeń. W związku z powyższym nasuwa się pytanie, czy sytuacja małżonka Prezydenta RP jest podobna do sytuacji innych ubezpieczonych. W konstrukcji tego tytułu ubezpieczeń społecznych nie ma takiego wymogu, jednak dotychczasowa praktyka wskazuje, że małżonek osoby sprawującej urząd Prezydenta RP rezygnuje z aktywności zawodowej, zaś przez sam fakt pozostawania w związku małżeńskim z Głową Państwa jest osobą pełniącą funkcję publiczną, która jednak nie wiąże się z faktycznym wykonywaniem władztwa publicznego – jak w przypadku organów państwa, a ogranicza się do wykonywania na rzecz państwa powinności mających charakter wyłącznie reprezentacyjny wynikających z protokołu dyplomatycznego i norm zawartych w prawie międzynarodowym. W związku z tym, iż małżonek Prezydenta nie podejmuje zatrudnienia, to sytuacja ta prowadzi do utraty dotychczasowego źródła przychodu w wyniku zdarzeń losowych, która rekompensowana jest w systemie ubezpieczeń społecznych szczególnym rodzajem świadczenia o charakterze socjalnym w postaci finansowania z budżetu państwa składki na ubezpieczenia społeczne, w tym przypadku w wyjątkowo szerokim zakresie (Denisiuk D., 2022, s. 14-15).

Powyższe przesądza o tym, iż w dalszym ciągu instytucjonalizacja małżonka Głowy Państwa nie dobiegła końca i nadal postulować należy uchwalenie odrębnej ustawy o statusie małżonka Prezydenta RP, która w sposób kompleksowy zdefiniuje jego pozycję ustrojową. W zakresie przedmiotowym regulacji należy przede wszystkim sformułować katalog zadań do wykonania, wraz z określeniem aparatu pomocniczego oraz przede wszystkim zasady jego wynagrodzenia za pełnioną funkcję, które będą jasno określały źródło finansowania składek, a dotyczy przede wszystkim składek na ubezpieczenie chorobowe, które przy innych tytułach są finansowane przez samych ubezpieczonych.

BIBLIOGRAFIA

- Czarny P. (2019). *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, P. Tuleja (red.), Warszawa: Wolters Kluwer.
- Garlicki, L. (2021). *Polskie prawo konstytucyjne. Zarys wykładu*, Warszawa: Wolters Kluwer.
- Gierach E. (2017). *Opinia prawna w sprawie prawnego uregulowania statusu małżonków Prezydenta RP, Prezesa Rady Ministrów oraz ambasadora RP w, Zeszyty Prawnicze BAS nr 1 (53)*.
- Gierach E. (2019). *Opinia prawna z 19 lutego 2019 r. w sprawie uregulowania statusu małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej*, BAS-WAKiU-196/19 (2), opinia niepublikowana.
- Gierach E. *Opinia dotycząca petycji nr BKSP-145-IX-93/20 w sprawie wynagrodzenia małżonki/malżonka Prezydenta RP*, BAS-WAP-953/20.
- Orłowski T. (2015). *Protokół dyplomatyczny. Między tradycją a nowoczesnością*, Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych.
- Ożóg M. (2022). *Propozycja uregulowania statusu prawnego małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w: Przegląd Prawa Konstytucyjnego 2022 nr 5*.
- Przywora B. (2019). *Opinia prawna z 11 lutego 2019 r. w sprawie uregulowania statusu małżonka Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej (Pierwszej Damy Rzeczypospolitej Polskiej)*, BAS-WAKiU196/19(1), opinia niepublikowana.

- Rogala M. (2011). *Wybrane obszary działalności Pierwszych Dam RP w latach 1995-2011*, w: *Zeszyty Naukowe DWSPiT*, nr 4.
- Skrzydło W. (2013). *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, Warszawa: Wolters Kluwer business.
- Stelina J. (2014) *Charakter prawny stosunków zatrudnienia konstytucyjnoprawnego*, w: *Gdańskie Studia Prawnicze*, t. XXXI.
- Stelina J. (2016). *Stosunki pracy osób pełniących funkcje organów państwa*, Warszawa: Wolters Kluwer.
- Sykuna S., Zajadło J. (2011) *Protokół dyplomatyczny*, w: *Leksykon prawa i protokołu dyplomatycznego. 100 podstawowych pojęć*, Warszawa: wydawnictwo C.H.Beck.
- Szydzik A. (2021) *O potrzebie regulacji statusu prawnego małżonka Prezydenta RP* w: *Przegląd Konstytucyjny*, nr 3.